

MAŁGORZATA DZIEWANOWSKA

**PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE – MAŁOLETNI SPRAWCY,
MAŁOLETNI OFIARY
SEXUAL CRIMES – ADOLESCENT OFFENDER,
ADOLESCENT VICTIM**

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest omówienie zagadnień dotyczących przestępstw seksualnych popełnianych przez i na szkodę osób małoletnich, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które nie charakteryzują się przemocą, groźbą czy użyciem podstępstwa. Jednocześnie analizie podlegać będą czynniki pozaprawne, takie jak rozwój społeczny jednostki, świadomość popełniania czynów zabronionych, poziom wychowania i przede wszystkim możliwość przypisania winy, lecz nie w ujęciu prawnokarnym, a społeczno-kulturowym. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wpływowi technologii teleinformatycznych i ich nośnikom (Internet, telefony komórkowe, tablety) na rozwój przestępczości wśród nieletnich (*sexting, stalking, cyberbullying*).

Podstawową kwestią staje się to, czy istnieje możliwość prawnej regulacji zachowań młodzieży w zakresie praktyk seksualnych, która w sposób wystarczający chroniłaby małoletnich przed poszkodowaniem oraz jakie czynniki warunkują spójność prawa karnego (a także, w przypadku osób małoletnich, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich) i rzeczywistości.

Analiza najistotniejszych przepisów karnych zostanie przeprowadzona w kontekście społeczno-kulturowym, poparta historycznymi i współczesnymi przykładami funkcjonowania osób małoletnich w grupie rówieśniczej i ewoluującymi gwarancjami przestrzegania norm moralnych nakreślanych przez społeczeństwo. Szczególna uwaga zostanie poświęcona zagadnieniu edukacji seksualnej, prowadzonej w warunkach domowych lub szkolnych, jako czynnikowi ułatwiającemu identyfikację zachowań niezgodnych z normami.

Słowa kluczowe: małoletni, przestępstwa seksualne, sexting, pornografia

¹ gosa.dziewanowska@gmail.com, +48 796 18 04 09, Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Instytut Prawa Karnego, Zakład Kryminologii

ABSTRACT

The aim of this article is to present issues related to sexual offences committed by or against minors, with particular emphasis on those that are not characterized by violence, threat or deception. At the same time, non-legal factors will be analyzed – such as social development of a person, the consciousness of committing criminal offenses, education level and above all, the ability to assign blame, but not in terms of legal or criminal liability, but socio-cultural one. Special attention will be paid to the impact of information technologies and their means (Internet, mobile phones, tablets) on the intensity of juvenile delinquency (like sexting, stalking, cyberbullying).

The main question is whether it is possible to regulate by law the behavior of young people in terms of their sexual activity in a way which protects them sufficiently from harm. It is also of interest what factors determine the consistency of criminal law (and, in the case of minors, the law of juvenile justice) and the reality.

Analysis of the most important criminal law provisions will be conducted in the socio-cultural context, supported by historical and contemporary examples of the functioning of minors in their peer groups, as well as the context of evolving guarantees of moral standards set by the society. Special emphasis will be placed on sexual education (performed at home or at school) as a factor facilitating the identification of behavior not compliant with norms.

Key words: minors, sexual crimes, sexting, pornography

1. WSTĘP

Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, zwłaszcza te popełniane na szkodę osób małoletnich, zazwyczaj wzbudzają dużo emocji. Z jednej strony jest to wynik traktowania seksualności człowieka jako swoistej sfery tabu, do której dostęp mogą mieć jedynie osoby najbliższe, preferencyjnie posiadające legalne potwierdzenie swoich uprawnień²,

---

² Takim potwierdzeniem może być akt zawarcia małżeństwa. Wtedy nawet zgwałcenie może okazać się jedynie spełnianiem obowiązku małżeńskiego. Więcej: M. Siewierski, *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 1965, str. 244 i in. W Wielkiej Brytanii natomiast dopiero w 1993 roku uznano możliwość dokonania zgwałcenia małżonka.

z drugiej, ta właśnie tabuizacja wpływa na charakterystycznie niski odsetek spraw zgłaszanych, wszczynanych i ostatecznie rozwiązywanych przez polskie sądy³, a przez to jej przejawy wydają się być bardziej wyraziste. W przypadku pokrzywdzenia dzieci, zarówno prawo, jak i opinia publiczna mają skłonność do wyostrzania swoich osądów, a w związku z tym wydawania wyjątkowo surowych wyroków dla sprawców, którzy dopuścili się zachowań nieakceptowanych, a wręcz potępianych społecznie.

W konsekwencji można zauważyć rozrastanie się rozdziału XXV kodeksu karnego, do którego w ostatnich latach dodane zostały chociażby artykuły 200a i 200b⁴ penalizujące odpowiednio nawiązywanie kontaktu z małoletnim poniżej 15 roku życia za pomocą systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej i propagowanie pedofilii. Jednocześnie, szczególnie w takich przepisach wyraźnie widać, jak ogromny jest wpływ rozwoju techniki na pojawianie się nowych zachowań o charakterze przestępnym, natomiast na gruncie wykonania powyższych założeń uwidacznia się problem ograniczonej możliwości stosowania zakazów w praktyce.

W przypadku osób małoletnich najczęściej omawiane sprawy dotyczą obcowania płciowego lub wykonania innej czynności seksualnej z osobą poniżej 15 roku życia, w mediach najczęściej klasyfikowane jako przypadki pedofilii⁵, lub nawiązywanie relacji seksualnej w obrębie bliskiej rodziny w postaci związków kazirodczych⁶. Charakterystyczne jest również to, iż sprawcą zazwyczaj jest ojciec, wujek, dziadek – czyli w uproszczeniu znacznie starszy mężczyzna, natomiast osobą pokrzywdzoną kilku-kilkunastoletnia dziewczynka. Ten specyficzny podział ze względu na płeć i wiek zarówno sprawcy, jak i ofiary nie jest przypadkowy. Pierwszy wynika z przekonania o nierównomiernym rozkładzie sił w ramach poszczególnych płci, a także niezdolności matek do krzywdzenia zarówno swoich, jak i cudzych dzieci⁷. Drugi podyktowany jest oczywistością moralnej

---

3 Statystyki pokazują, że do Policji trafia mniej niż 2000 spraw dotyczących zgwałcenia i niecałe 600 w zakresie rozpowszechniania pornografii. (www.policja.gov.pl – dział statystyk). Natomiast dane Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące spraw rozpatrywanych przez sądy są co najmniej o połowę niższe (www.ms.gov.pl – dział statystyk). W tym samym czasie organizacje pozarządowe w swoich raportach podają liczby wielokrotnie większe. 4 Dz. U. z roku 2009, nr 206, poz. 1589.

5 Można chociażby wskazać na liczbę reportaży TVN *Uwaga* na temat pedofilii: http://uwaga.tvn.pl/szukaj.html?q=pedofil&sb=Szukaj&qt=0&c=uwaga_all (19.05.2012).

6 Przykładowo długo dyskutowana sprawa Jozefa Fritzla omawiana na łamach polskiej prasy codziennej: <http://www.se.pl/josef-fritzl,1833/> (19.05.2012) i pojawiające się po niej informacje dotyczące polskich przypadków związków kazirodczych. *Wybór mediów (zarówno TVN jak i Super Express) nie jest przypadkowy, a podyktowany jedynie popularnością w społeczeństwie i poziomem oglądalności/sprzedazy.*

7 Słynna sprawa Mary Kay Letourneau była zazwyczaj prezentowana jak osobliwa his-

oceny zachowań, która jest znacznie łatwiejsza w przypadku relacji dorosły-dziecko⁸ niż dziecko-dziecko⁹, czy dorosły-dorosły¹⁰. Nawet jednak w medialnych przypadkach relacji seksualnych pomiędzy małoletnimi, co do zasady ani opinia społeczna, ani sądy nie mają wątpliwości, która strona jest winna, a która została pokrzywdzona¹¹.

Prawo karne stoi na straży norm i wartości istotnych w danym państwie, a w związku z tym jego kształt w dużej mierze zależy nie tylko od słuszności pewnych regulacji, ale również od nastrojów społecznych i opinii publicznej, która może piętnować pewne zachowania¹², gdy w tym samym czasie inne ulegają destygmatyzacji¹³. Jest to proces zupełnie naturalny i prawidłowy dla każdego państwa, na który wpływ mają także pozostałe dziedziny nauki czy techniki¹⁴. Jednocześnie jednak te same normy i wartości są podstawą kształtowania się innych gałęzi prawa, jak na przykład prawo rodzinne¹⁵ czy prawo cywilne¹⁶. Zachowanie właściwych proporcji pomiędzy tymi dziedzinami, z których prawo karne powinno być

---

toria miłosna, natomiast przypadek Debry Lafave nie został szerzej zanalizowany przez opinię publiczną. Obie sprawy trafiły jednak na strony wikipedii: http://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Kay_Letourneau, http://en.wikipedia.org/wiki/Debra_Lafave (19.05.2012).

8 Przykładowy artykuł: <http://www.fakt.pl/Zrobil-dziecko-14-latce-Sad-go-skazal-na-artykuly,95746,1.html> (19.05.2012).

9 Przykładowy artykuł: <http://www.fakt.pl/13-latka-w-ciazy-Sad-nie-zamknal-tatusia-artykuly,107147,1.html> (19.05.2012).

10 Niezależnie od kontekstu głośne sprawy dotyczące relacji seksualnych między dwoma dorosłymi osobami zazwyczaj są trudne do dokonania jednoznacznej oceny moralnej. Tak było na przykład w przypadku sex afery w Samoobronie i Pani Anety Krawczyk. Przykładowy artykuł: <http://wyborcza.pl/1,76842,3767928.html> (19.05.2012).

11 Przykładowy artykuł: <http://www.fakt.pl/12-latka-urodzi-dziecko-14-latkowi-W-Polsce-,artykuly,90098,1.html> (19.05.2012). Charakterystyczne jest to, iż mimo wyraźnego podkreślenia problemów wychowawczych jakie mieli rodzice i nauczyciele w przypadku dziewczynki, przed sąd trafił chłopiec, o którego zachowaniu nie wspomina się ani słowa.

12 Tak się stało właśnie w przypadku wprowadzania artykułów penalizujących dokonanie czynności seksualnej z osobą małoletnią za wynagrodzeniem (art. 199 § 3) czy propagowaniem pedofilii (art. 200b).

13 W przypadku przestępstw seksualnych trudno zaobserwować w Polsce ten trend, jednak widoczny był w Wielkiej Brytanii w roku 2003 przy okazji uchwalania ustawy dotyczącej przestępstw seksualnych. W projektach pojawiły się próby depenalizacji konsensualnych stosunków seksualnych w przypadku osób w zbliżonym wieku, z których jedna formalnie popełniałaby przestępstwo z artykułu, którego brzmienie jest zbliżone do polskiego artykułu 200 kodeksu karnego.

14 Przykładowo rozwój nauk medycznych pozwala na wiele różnych interpretacji śmierci, a co za tym idzie należy niekiedy takie rozważania włączyć w przypadku orzekania w sprawie zabójstwa; innym przykładem jest rozwój technologii teleinformatycznych, które stwarzają coraz to nowe zagrożenia dla przeciętnego człowieka, a ostatecznie tworzą nowe zjawiska kryminalizowane przez prawo karne.

15 Na przykład w zakresie ukształtowania władzy rodzicielskiej, czy relacji między małżonkami.

16 Na przykład w zakresie zawierania umów, czy ochrony dóbr osobistych.

traktowane jako *ultima ratio*, jest niezmiernie ważne, a nawet kluczowe dla właściwego funkcjonowania społeczeństwa. W przypadku osób małoletnich można jednak odnieść wrażenie, że celem ustawy karnej jest nie tylko penalizowanie zachowań szkodliwych, ale również sprawowanie funkcji edukacyjno-wychowawczej, która w prawidłowo funkcjonującym społeczeństwie spoczywa w rękach rodziców, opiekunów czy nawet placówek oświatowych, a więc docelowo swoje miejsce znajduje w zupełnie innej dziedzinie prawa.

Jednocześnie niejasność ustawy karnej w przypadku przestępstw seksualnych, w zakresie stosowanej terminologii, wprowadzanych rozgraniczeń wiekowych, czy sposobów wszczynania postępowań powoduje, że ochrona osób małoletnich przed pokrzywdzeniem jest często iluzoryczna i stosowana w sytuacjach skrajnych, wymagających często jednak zupełnie innych działań¹⁷. Wpływ na to ma również poziom wiedzy z zakresu seksualności człowieka, który ze względu na dość skostniałe i stereotypowe prawo¹⁸ jest zaskakująco niski pośród osób nieletnich¹⁹.

Rozwój technologii teleinformacyjnych stanowi obecnie jedno z największych wyzwań dla prawa karnego i stanowi największe zagrożenie dla jego autorytetu. Problemy związane z szybkością rozprzestrzeniania się informacji, z ograniczoną możliwością faktycznej ochrony interesów pokrzywdzonego i ostatecznie z ustaleniem osoby sprawcy i przypisaniem mu winy sprawia, że rozszerzanie penalizacji na coraz to większą ilość zachowań w konsekwencji prowadzi do zmniejszenia się skuteczności prawa,

---

17 Tak się dzieje na przykład w sytuacji, gdy małoletnia zajdzie w ciążę. Wszczynianie postępowania karnego względem ojca dziecka pozwala mu ponieść odpowiedzialność za czyn potępiany przez społeczeństwo, minimalizując jego odpowiedzialność za życie, zdrowie i utrzymanie dziecka.

18 Celem tego artykułu nie jest omawianie zakresu i podstaw prowadzenia w szkołach przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”, uregulowanego: rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z roku 2009, nr 4, poz. 17) razem z siedmioma załącznikami i rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. z roku 1999, nr 67, poz. 756, Dz. U. z roku 2001, nr 79, poz. 845, Dz. U. z roku 2002, nr 121, poz. 1037, Dz. U. z roku 2009, nr 131, poz. 1079, Dz. U. z roku 2012, nr 0, poz. 300), czy też omawianie poziomu domowej edukacji seksualnej (informacje dostępne: <http://ponton.org.pl/pl/raport/skad-wiesz-jak-wyglada-edukacja-seksualna-w-polskich-domach-raport-z-2011-r> (22.05.2012)) – nie można jednak w żadnym razie bagatelizować tego zagadnienia. Podobnie z dostępem do usług i świadczeń medycznych, które w przypadku osób małoletnich podlegają znacznym ograniczeniom: ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentyisty (Dz. U. z roku 2002, nr 21, poz. 204) art. 31, 32, 36, 40.

19 <http://ponton.org.pl/pl/raporty> (22.05.2012).

jego wiarygodności, a zatem może skutkować zachwianiem się jego pozycji społecznej.

Niezbędnym staje się zdiagnozowanie najistotniejszych problemów związanych z przestrzeganiem prawa karnego w przypadku przestępstw seksualnych popełnianych przez i wobec osób małoletnich i ewentualne zaproponowanie konkretnych rozwiązań służących ulepszeniu gwarancji kierowanych w stronę osób pokrzywdzonych, ale także i sprawców. Jednocześnie należy zastanowić się nad niebezpieczną tendencją do wkroczenia prawa karnego w rejony wcześniej zarezerwowane dla władzy rodzicielskiej i ewentualnie kontroli opiekuńczo-oświatowej²⁰. Trudno obecnie określić, czy jest to wynik wzrostu poczucia zagrożenia w państwie, czy osłabienia więzi społecznych, a może sposób na sprawowanie kontroli społecznej przez aparat państwowy²¹. W każdym jednak wypadku jest to zjawisko niepokojące, szkodliwe i wymagające pogłębionych analiz.

2. ZACHOWANIA SEKSUALNE MŁODZIEŻY

Zdaniem Z. Izdebskiego seksualność „jest sposobem, w jaki człowiek, z perspektywy swojej płciowości, doświadcza i wyraża siebie jako ludzką istotę”²². Niezależnie czy rozpatrywana jest ona w kontekście osób dorosłych, czy małoletnich, stanowi zdecydowanie jeden z najważniejszych czynników, który motywuje jednostki do angażowania się w relacje międzyludzkie, a także wytwarzania pewnych więzi emocjonalnych, psychicznych i fizycznych. W związku z tym prawidłowy rozwój seksualności staje się podstawą właściwego rozwoju ogólnego jednostki. W pewnym zakresie zauważa to również ustawodawca, wprowadzając konkretne uregulowania kwestii związanych z tym zagadnieniem w wielu odrębnych dziedzinach prawa²³.

---

20 Charakterystycznym przejawem tych zmian jest podejście do korygowania zachowań uczniów w szkołach. Jeszcze kilkanaście lat temu służyły temu nagany i upomnienia stosowane przez nauczycieli, wychowawców, dyrektorów placówek. Obecnie do znacznie większej ilości spraw (bójki, narkotyki, kradzieże, ale i ciąża, zachowania seksualne, prześladowania) angażuje się organy państwowe: policję, prokuraturę, opiekę społeczną, kuratorów itp.

21 Więcej o tym: N. Christie, *Dogodna ilość przestępstw*, Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej, Warszawa, 2004; M. Foucault, *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa, 2009.

22 Z. Izdebski, T. Niemiec, K. Wąż, *(Zbyt) młodzi rodzice*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2011, s. 13.

23 Przykładowo: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z roku 1997, nr 78, poz. 483) w zakresie praw i wolności jednostki; kodeks cywilny (Dz.U.1964,nr 16,poz. 93)

Cechą charakterystyczną polskich regulacji jest jednak przede wszystkim utrwalanie tradycyjnego, a w związku z tym w pewnych aspektach nieaktualnego, wizerunku seksualności człowieka, co w sposób szczególny odnosi się do postrzegania cielesności dziecka. Pewne utrwalone schematy dotyczące zachowań seksualnych młodzieży, zakresu i możliwości ich kontroli, a także ich wartościowanie staje się również widoczne w przypadku rozpatrywania takich ustaw, jak kodeks karny czy nawet ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich²⁴.

Tradycyjnie dziecko stanowiło ucieleśnienie idei czystości, niewinności i dziewiczości²⁵. W zależności od okresu historycznego zwracano uwagę na jego bliskość ze świętością²⁶ lub odczuwano potrzebę ochrony tej nieskalanej istoty przed brutalnością i prostotą życia seksualnego²⁷. Oczywiście w dużej mierze sposób traktowania dziecka był odzwierciedleniem sytuacji społecznej, politycznej, religijnej i ekonomicznej państwa, dlatego trudno jest mówić o schemacie uniwersalnym²⁸. Niemniej seksualność dziecka została odkryta jako uświadomiona wartość sama w sobie dość niedawno²⁹, choć ten okres wydaje się być wystarczająco odległy, aby mógł mieć wpływ na pozycję dziecka w prawie.

---

w zakresie ochronie dóbr osobistych; ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U.1993, nr 17, poz. 78) w zakresie dostępu do edukacji seksualnej i aborcji; ustawa prawo farmaceutyczne (Dz.U.2001, nr 126, poz. 1381) w zakresie dostępu do środków antykoncepcyjnych; ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U.2008, nr 136, poz. 857), ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U.2009, nr 52, poz. 417) w zakresie praw pacjenta w tym praw reprodukcyjnych; kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.1964, nr 9, poz. 59) i kodeks prawa kanonicznego (<http://www.archidiecezja.lodz.pl/prawo.html> stan na styczeń 2012) w zakresie regulacji małżeństwa; kodeks karny (Dz.U.1997, nr 88, poz. 553), kodeks wykroczeń (Dz.U.1971, nr 12, poz. 114), ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U.2002, nr 197, poz. 1661), ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U.1982, nr 35, poz. 228) w zakresie przestępstw seksualnych, i inne.

24 Dz. U. z roku 1982, nr 35, poz. 228.

25 D. Żołądź-Strzelczyk, *Dziecko w dawnej Polsce*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2002, str. 15-19; P. Ariès, *Historia dzieciństwa*, Wydawnictwo Marabut, Gdańsk, 1995, str. 55 i in.

26 M. Delimata, *Dziecko w Polsce średniowiecznej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2004, str. 32-33; C. Mantle, *The roles of children in Roman religion*, Greece & Rome, t. 49, nr 1, 2002, str. 103; A. Eckmann, *Dziecko w Biblii*, [w:] J. Jundziłł (red.), *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy – Wydawnictwo Uczelniane, Bydgoszcz, 1993, str. 207-218 i in.

27 L. deMause, *The history of Childhood*, New York 1974, str. 1; L. deMause, *The history of child abuse*, *The Journal of Psychohistory* 25/3, 1998 i in.

28 Porównanie: *Historia dzieciństwa* P. Ariès i *The history of childhood* L. deMause; *Historia życia prywatnego*, tom I-V, red. Georges Duby, Wydawnictwo Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.

29 Jedynie jako przykład: S. Freud, *Wstęp do psychoanalizy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010.

Dziecko nie jest osobą aseksualną; fizyczność jednostki nie rozkwita w ciągu jednego dnia, tak jak chcieliby pewnie twórcy prawa cywilnego, rodzinnego czy nawet karnego – w dniu osiemnastych urodzin, ale na przestrzeni lat ewoluuje, kształtuje się, podlega wpływom³⁰, a w rezultacie jest stale narażona na interferencje z innymi czynnikami, czy potencjalnie negatywnymi bodźcami.

Podstawą prawidłowego rozwoju jednostki powinna być rzetelna, całościowa i dostosowana do współczesności wiedza z zakresu życia seksualnego, której wymiar ulegałyby zmianie w zależności od wieku i możliwości dziecka, obejmująca zestaw nie tyle zalecanych, co realnych wzorców zachowań³¹. W jej ramach mieścić się powinno nie tylko informowanie o pożądanym strategii zapobiegania pokrzywdzeniu, takich jak metody zabezpieczania się przed niechcianą ciążą, chorobami przenoszonymi drogą płciową, ale również techniki asertywności połączone ze zrozumieniem takich pojęć jak psychologia tłumu, nacisk społeczny czy zachowania konformistyczne. Jednocześnie niezbędne byłoby poinformowanie młodzieży o granicach swobody seksualnej i możliwych konsekwencjach naruszania praw i wolności innych osób, w tym również prawno-karnych. Bez tej wiedzy trudno jest bowiem wymagać przestrzegania narzuconych ogólnie standardów przez osoby, które nigdy nie zostały z nimi zapoznane.

Prawdopodobnie w okresie, w którym powstawały ustawy takie jak kodeks cywilny czy kodeks rodzinny i opiekuńczy, możliwości kontroli sprawowanej przez rodziców i opiekunów nad dzieckiem były znacznie większe niż są obecnie, co w rezultacie pozwalało na faktyczną realizację zawartych tam przepisów³². Obecnie natomiast Internet, telefony komórkowe, tablety i inne urządzenia powszechnie wykorzystywane przez młodzież sprawiają, że nie tylko rola wychowawcy staje się znacznie trudniejsza, ale też wymagałaby większego zaangażowania w działania prewencyjne niż te występujące *post factum*³³. Prawo jednak wciąż wydaje się nie

---

30 M. Zielona-Jenek, A. Chodecka, *Jestem dziewczynką, jestem chłopcem. Jak wspomagać rozwój seksualny dziecka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010, str. 51-52.

31 Stąd nie można się zgodzić z poglądami: G. Węglarczyk, *Seksualność uczniów w świetle programów profilaktycznych realizowanych w szkołach*, [w:] M. Babik (red.), *Zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 125-151.

32 Kodeks cywilny (Dz. U. z roku 1964, nr 16, poz. 93): art. 8-24; Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z roku 1964, nr 9, poz. 59) art. 92-112.

33 W przypadku niektórych przestępstw, takich jak 191a czy 202 działania prewencyjne będą jedynymi skutecznymi, które pozwolą na wyeliminowanie elementu pokrzywdzenia po stronie ofiary. W przypadku bowiem gdy wizerunek trafi do Internetu nie ma możliwości jego usunięcia, a więc nawet skazanie sprawcy nie sprawi, że dane zdjęcie/nagranie nie pojawi się znów i po raz kolejny nie narazi ofiary na stres, poniżenie itp.

zauważać tego problemu.

Jednocześnie współczesna kultura przesycona jest seksualnością, dostępną praktycznie dla wszystkich, bez limitów wiekowych, często wręcz narzucająca odbiór potencjalnie problematycznych treści zarówno osobom dorosłym, jak i dzieciom. Trudno obecnie wyobrazić sobie zakaz umieszczania wizerunku nagiej kobiety w gazetach codziennych obok prognozy pogody i krzyżówki, czy w reklamach perfum, a nawet pestycydów i nawozów³⁴. Jeszcze trudniejsze byłoby usunięcie seksu z Internetu, gdzie jego łatwa dostępność jak do tej pory nie pociągnęła za sobą znaczących zmian w prawie³⁵.

Podobna sytuacja występuje w przypadku literatury dla młodzieży, popularnych filmów, magazynów czy programów telewizyjnych³⁶. Jednym z ciekawszych przykładów może być dział „Mój pierwszy raz”, który od lat funkcjonuje na łamach czasopisma „Dziewczyna”, publikując relacje nastolatka z odbycia pierwszego stosunku płciowego. Co ciekawe, zupełnie odmienny profil mają gazetki skierowane do chłopców, poruszając zazwyczaj tematy sportu czy muzyki³⁷, co również świadczy o specyficznym, utrwalającym stereotypy postrzeganiu ról płciowych.

Prawo jedynie prowizorycznie podąża za zmieniającą się stale rzeczywistością, a największe tego przejawy można ciągle obserwować w rozrastającym się katalogu zachowań zabronionych, podczas gdy pozostałe dziedziny wydają się wytrzymywać próbę czasu, kosztując i w efekcie zagrażając prawidłowemu rozwojowi społeczeństwa. Nie można bowiem twierdzić, iż zakaz tworzenia stron internetowych promujących pozytywną pedofilię (art. 200b) jest wystarczający do eliminacji niechcianego zjawiska, skoro jednocześnie za tym nie idzie edukacja, jak unikać pokrzywdzenia czy w jaki sposób uchronić swoje dziecko przed krzywdzącymi relacjami z innymi.

Aktualność i możliwość wykorzystania w praktyce regulacji prawnych

---

34 Gazety typu *Super Express* i *Fakt*; perfumy *Tom Ford for Men*, nawozy *Viagra* dla kwiatów czy pestycydy reklamowane hasłem „Chroń swojego buraka”.

35 Jak przykład można podać strony skierowane tylko do osób dorosłych, które zabezpieczone są przez pojawiające się okienko z pytaniem: „Strona tylko dla dorosłych. Czy masz ukończone 18 lat? TAK/NIE”. Trudno podejrzewać, iż prawdziwym powodem pojawienia się tego komunikatu jest ograniczenie wstępu osobom małoletnim – służy on jedynie zabezpieczeniu braku odpowiedzialności właściciela serwisu, który w ten sposób przerzuca odpowiedzialność na rodziców, którzy w niewystarczający sposób sprawują kontrolę nad dzieckiem.

36 Przykłady: *Saga Zmierzch*, magazyny *Bravo*, *Bravo Love*, *Dziewczyna* i in.

37 Przykład: *Bravo Sport*, również *Popcorn* i *Machina*, których odbiorcami są zarówno dziewczęta jak i chłopcy, stąd ich uniwersalny wygląd i styl.

jest w tym zakresie szczególnie istotna. Prawo mierzy się bowiem z dość rozbudowanym zakresem zachowań seksualnych młodzieży, z których zakazywanie jedynie tych naprawdę szkodliwych i niemożliwych do skorygowania w systemie opieki czy nadzoru rodzicielskiego lub oświatowego stanowi istotę problemu. Penalizacja współżycia poniżej 15 roku życia nie sprawi bowiem, że gimnazjaliści przestaną grać w popularne obecnie zabawy, takie jak „słoneczko” czy „wymiękasz?”³⁸. Po pierwsze dlatego, że nie zdają sobie sprawy z zakazu w wyniku braku edukacji, po drugie dlatego, że ulegając wpływowi otoczenia, traktują to jako normalne zachowanie, po trzecie, również dlatego, że niezmiernie rzadko ponoszą negatywne konsekwencje swoich działań.

3. PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE

A. GRANICE WIEKU

Kodeks karny w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności stosuje trzy różne granice wieku, według których definiuje się osobę sprawcy, jak i osobę poszkodowaną konkretnym działaniem.

Przede wszystkim zgodnie z art. 10 kodeksu na zasadach określonych w ustawie „odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat”. Ta granica może ulec obniżeniu do lat 15 w przypadku dopuszczenia się zgwałcenia wspólnie z inną osobą, wobec małoletniego poniżej 15 roku życia, zgwałcenia kazirodczego lub ze szczególnym okrucieństwem (art. 10 § 2).

W przypadku poszkodowania jednym z wymienionych w rozdziale XXV przestępstw wiek ofiary również ma znaczenie. Przede wszystkim istnieje granica 15 roku życia pojawiająca się w art. 197 § 3 pkt. 2, art. 200, art. 200a i art. 202 § 2, 4, 4a. Poza tym kodeks karny posługuje się cywiloprawnym określeniem „małoletni”, które pojawia się w art. 199 § 2, 3, art. 202 § 3, 4b i art. 204 § 3.

Można zauważyć, iż nawet w obrębie jednego artykułu mogą pojawić się aż trzy granice wieku, które będą istotne przy ustalaniu osoby sprawcy i ofiary pokrzywdzenia. Mogą one stanowić kluczowy czynnik w zakresie ustalenia czy do przestępstwa w ogóle doszło lub mogą wpływać na moż-

³⁸ http://policyni.gazeta.pl/Policyni/1,103617,10122474,Szokujace_seksualne_zabawy_gimnazjalistow___modne.html (22.05.2012).

liwość orzeczenia wyższej lub niższej kary. Przykładowo w artykule 202 dotyczącym rozpowszechniania pornografii w paragrafie 4 penalizowane jest utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 15, natomiast w paragrafie 4, jeśli utrwalanie odbywa się w celu rozpowszechniania, ochronie podlega już każdy małoletni.

Stosując powyższe przepisy w stosunku do małoletnich sprawców, biorąc pod uwagę czynniki środowiskowe, wychowawcze i edukacyjne, należałoby również za każdym razem zastanowić się nad możliwością aplikowania art. 30 kodeksu karnego, który zwalnia z odpowiedzialności w przypadku usprawiedliwionej nieświadomości bezprawności czynu. Trudno bowiem przypuszczać, iż dwójka zakochanych siedemnastolatków, którzy robili sobie nawzajem zdjęcia o charakterze erotycznym, czy nawet nagrywali filmiki w momencie wykonywania czynności seksualnych, a następnie zachowali je na pamiętkę w pamięci swoich telefonów czy komputerów, zdawali sobie sprawę z możliwości odpowiedzialności karnej, w przypadku jeśli jedno z nich w złości umieści te treści w Internecie. Wydaje się, że takie zachowanie wymaga bardziej działań wychowawczo-edukacyjnych niż prawo-karnych, mimo że może wypełniać znamiona czynu zabronionego.

B. PROBLEMY TERMINOLOGICZNE

Kolejnym problemem pojawiającym się w przypadku przestępstw seksualnych jest stosowanie w ustawie karnej wspomnianej wcześniej terminologii cywilnoprawnej. Definicję określenia „małoletni” można jedynie *a contrario* odtworzyć na podstawie art. 10 kodeksu cywilnego, który w paragrafie pierwszym mówi, iż „pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście”. W paragrafie drugim dodaje, iż małoletni, który zawarł związek małżeński również uzyskuje pełnoletniość.

To sformułowanie prowadzi bezpośrednio do art. 10 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który zawiera szczegółowe oznaczenie sytuacji, w których jest to możliwe. Okazuje się bowiem, że utrata statusu osoby małoletniej może dotyczyć jedynie kobiet, które w wieku między 16 a 18 rokiem życia wystąpiły do sądu opiekuńczego o wyrażenie zgody na zawarcie związku małżeńskiego, na podstawie ważnych powodów.

W konsekwencji, już na gruncie prawa karnego, powoduje to, iż takie kobiety tracą status osoby małoletniej, a w związku z tym prowadzi to do poważnych wątpliwości, czy będą one jeszcze podlegały ochronie w przy-

padku, gdy staną się ofiarami czynów, których dokonanie ulega penalizacji tylko w przypadku poszkodowania osoby małoletniej.

Ze względu na brak zgody w literaturze przedmiotu³⁹, ale także na obowiązek tworzenia przejrzystego, jasnego, zrozumiałego i przede wszystkim niedyskryminującego prawa w tym aspekcie widać wyraźnie potrzebę stworzenia prawno- karnej definicji słowa „małoletni” jako każdej osoby poniżej 18 roku życia. Powinna ona zostać umieszczona w art. 115 kodeksu w § 10 pkt. 1, przy czym definicja „młodocianego” powinna się znaleźć w pkt. 2. Tylko w ten sposób można zagwarantować równe prawa wszystkim pokrzywdzonym i wyeliminować element uznaniowości.

4. KONKRETNE PRZYKŁADY KRYMINALIZACJI ZACHOWAŃ SEKSUALNYCH MŁODZIEŻY

A. CZYNNOŚĆ SEKSUALNA Z MAŁOLETNIM

Zagadnienie obcowania płciowego i wykonywania innej czynności seksualnej z małoletnim regulowane jest najszerzej przez artykuł 200 i 199 § 3 kodeksu karnego. W ramach pierwszego z wymienionych przepisów penalizowane jest współżycie, dopuszczenie się, doprowadzanie lub wykonanie innej czynności seksualnej z osobą poniżej 15 roku życia. Zakaz obejmuje każdą osobę powyżej 17 roku życia. Takie sformułowanie prowadzi do sytuacji, w której ustawie karnej podlegać będą relacje o charakterze seksualnym osób w wieku przykładowo 14 i 17 lat. Należy się więc zastanowić, czy w takim momencie nie byłoby wskazane jednakże skorzystanie z metod wychowawczych i edukacyjnych, które nie doprowadzą do pokrzywdzenia domniemanego sprawcy, szczególnie, iż przepis odnosi się jedynie do relacji w pełni „konsensualnych”⁴⁰.

W wielu krajach wprowadzany jest również zapis o dozwolonej różnicy wieku, która wyłącza spod ustawy karnej relacje o charakterze seksualnym między osobami w zbliżonym wieku⁴¹. Nazywane często sprawami

---

39 Na przykład: M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Zakamycze, Kraków, 2006, str. 129.

40 Niezbędne jest ujęcie słowa konsensualne w cudzysłów, gdyż w odniesieniu do takich stosunków nie można mówić o wyrażeniu zgody przez osobę poniżej 15 roku życia. Prawo bowiem reguluje, iż jest ona nieważna, niezależnie od poziomu rozwoju małoletniego, czy nawet faktycznych działań stanowiących jej potwierdzenie. Nie może w związku z tym mówić o stosunku konsensualnym.

41 Na przykład USA: B. Guerrina, *Mitigating Punishment for Statutory Rape*, The Univeristy of Chicago Law Review, 1998, str. 1255-56.

„Romea i Julii”, rozpoznawane są nie jako problem prawa karnego, ale zagadnienie z zakresu spraw społecznych, które nie wymaga reakcji organów ścigania. Nie jest to jednak praktyka powszechna, gdyż niektóre państwa mimo niedawno wprowadzanych zmian w zakresie penalizacji przestępstw seksualnych nie zdecydowały się na taki zabieg⁴². W każdym jednak kraju podstawy jego istnienia bądź nie są odmienne⁴³, przy czym wydawać by się mogło, iż w Polsce świetnie wpisywałby się w politykę ochrony osób małoletnich przed pokrzywdzeniem⁴⁴ i stawałby się gwarancją przestrzegania ich praw i wolności⁴⁵.

Drugi wspomniany wyżej przepis penalizuje te same zachowania, jednak podnosi granicę wieku ofiary do osiągnięcia pełnoletniości i wprowadza dodatkowy element zachowania sprawcy, który wykorzystuje zaufanie pokrzywdzonego, udziela mu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy. Okazuje się więc, że granica wieku zgody⁴⁶ w Polsce jest dwustopniowa – z jednej strony nie wolno obcować płciowo z osobą poniżej 15 roku życia, jeśli jednak nawet ma ona ukończone lat 15, to ciągle nie może otrzymywać z tego tytułu żadnych korzyści. Słuszność tego zapisu, jako części polityki przeciwdziałania prostytucji małoletnich, jest jednak często poddawana w wątpliwość⁴⁷.

Jedynie na marginesie można wspomnieć o tym, iż tego typu zachowania stały się ostatnio szerzej dyskutowane w społeczeństwie, zostały również zaprezentowane w licznych produkcjach filmowych⁴⁸, można jednak odnieść wrażenie, że ich szkodliwość rozpatrywana jest raczej w charakterze problemu społecznego, środowiskowego, braku edukacji i nadzoru rodzicielsko-oświatowego, niżli jako *stricte* zagadnienie dla prawa karnego.

42 Na przykład Anglia. Historię tworzenia współczesnej regulacji opisuje: Waites M., *The age of consent. Young people, Sexuality and Citizenship*, Palgrave Macmillan, 2009.

43 W Anglii jako powód nie wprowadzenia klauzuli dozwolonej różnicy wieku podaje się ciągły brak akceptacji dla związków homoseksualnych; w Stanach Zjednoczonych natomiast jej istnienie argumentuje się potrzebą neutralizacji bardzo rygorystycznego prawa antypornograficznego.

44 Informacja RPD o działalności za rok 2002, str. 112, dostępna: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/0/5216B1C81D50C565C1256D4200232626/\\$file/1671.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/0/5216B1C81D50C565C1256D4200232626/$file/1671.pdf) (22.05.2012).

45 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 30, 38, 47, 48, 68, 70, 72.

46 Wiek zgody (ang. age of consent) stosowany jest jako określenie wieku umożliwiającego podjęcie decyzji o rozpoczęciu współżycia: M. Filar, *Seksualne wykorzystywanie dzieci w świetle polskiego kodeksu karnego (na tle prawnoporównawczym)*, str. 5; M. Sajkowska, *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego*, str. 5, [w:] <http://fdn.pl/nr-1-1-2002-wykorzystywanie-seksualne-dzieci> (22.05.2012).

47 J. Warylewski, [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny część szczególna Tom I Duże komentarze Becka*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa, 2010, str. 1037-1038.

48 *Galerianki*, reż. K. Rosłaniec, 2009; *Świnki*, reż. R. Gliński, 2009; *Nie jesteśmy puszczalskie*, reż. A. Sawidis, 2009 i in.

Uważny ustawodawca powinien zwrócić na to uwagę.

B. ROZPOWSZECHNIANIE PORNOGRAFII

Przepis dotyczący rozpowszechniania pornografii jest jednym z najbardziej skomplikowanych w obrębie rozdziału XXV przepisów. Zawiera aż 7 paragrafów, stosuje aż 3, a może nawet 4 granice wieku, a przy tym z każdą nowelizacją stara się nadążyć za rosnącym zapotrzebowaniem na ochronę jednostek przed wpływem szybko rozwijających się technik teleinformacyjnych na poziom i zakres pokrzywdzenia. Nie jest to jednak zadanie ani łatwe, ani oczywiste.

Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, iż obecny poziom technologii pozwala nam na robienie zdjęć, nagrywanie filmików czy udostępnianie tychże szerokiemu gronu odbiorców jedynie przy użyciu podstawowych urządzeń, jak na przykład telefon komórkowy z odstępem do Internetu. Z tych funkcji korzystają również osoby małoletnie, które tego typu zachowania traktują raczej jako formę zabawy, czasem element konfliktu, z możliwością zdiagnozowania także zachowań o charakterze prześladowania czy poniżania. Nie są to jednak w żadnym wypadku zachowania, które pojawiły się dopiero w ostatnich latach. Od zawsze bowiem młodzi ludzie wykorzystywali dostępne im metody do dokuczania innym osobom, chociażby poprzez niewybredne napisy na ścianach szkolnych toalet, rozpowszechnianie krzywdzących plotek czy formułowanie nieprzychylnych opinii. W chwili obecnej zmienił się więc jedynie zakres oddziaływania tych czynności, który za pomocą Internetu nabiera charakteru nawet globalnego, a jednocześnie minimalizuje szanse na przeciwdziałanie pokrzywdzeniu ofiar.

Kluczowe staje się więc nie tyle skazywanie sprawców przestępstw, ile edukowanie potencjalnych ofiar w zakresie zapobiegania poszkodowaniu. Może się bowiem okazać, że tak jak łatwo było usunąć napis czy rysunek ze ściany, tak praktycznie niemożliwe staje się wykasowanie nagrania czy zdjęcia ze stron i serwisów internetowych. Prowadzić to może do sytuacji, w której ukaranie pierwotnego sprawcy nie gwarantuje zaprzestania pokrzywdzenia, którego wtórnymi sprawcami będą pozostali użytkownicy Internetu. W tym wypadku również niemożliwe staje się udowodnienie im winy, co byłoby także niewskazane i wręcz szkodliwe społecznie. Po raz kolejny okazuje się, że kryminalizowanie takich zachowań w przypadku

osób małoletnich przynosić może więcej negatywnych skutków niż faktycznych korzyści.

C. SEXTING

Słowo *sexting* powstało z połączenia słów „sex” i „texting” na określenie zjawiska, jakim jest wysyłanie zdjęć i filmików o charakterze erotycznym lub pornograficznym przy użyciu zazwyczaj telefonów komórkowych⁴⁹. Jest to popularne zachowanie w gronach rówieśniczych⁵⁰, służące często okazywaniu zainteresowania, przywiązania, stanowiące element flirtu, gry miłosnej, czasem wywołane potrzebą wzbudzenia zainteresowania lub nawet nawiązania relacji seksualnych. Coraz więcej młodych ludzi przyznaje się do wysyłania i otrzymywania takich wiadomości, z czego w drugiej grupie znaczna część potwierdza również fakt udostępnienia tych materiałów osobom trzecim⁵¹.

W niektórych przypadkach *sexting* łączony jest z tzw. *cyberbullyingiem*⁵², czyli prześladowaniem w sieci, który pojawia się, gdy jedna osoba lub grupa podejmuje działania mające na celu zastraszenie, poniżenie, skrzywdzenie jednostki biorącej udział w procederze *sextingu* przy użyciu materiałów przez nią często dobrowolnie udostępnionych⁵³. W konsekwencji może to prowadzić także do wypełnienia znamion przestępstwa *stalkingu*, głównie w formie *cyberstalkingu*. Można również czasem zdefiniować go jako element mini-biznesu, prowadzonego przez osoby małoletnie, które zgadzają się na udostępnienie swoich rozebranych zdjęć za przykładowo doładowanie konta w telefonie⁵⁴.

W każdym jednak wypadku istnieje duże prawdopodobieństwo, iż osoba, której nagi wizerunek trafił do niepowołanych rąk, czy to poprzez intencjonalne działania otrzymującego taką wiadomość, czy też przez

---

49 H. K. Hudson, *Factors affecting sexting behaviors among selected undergraduate students*, Eastern Illinois University, 2006, str. 1.

50 A. Lenhart, *Teens and Sexting*, Pew Research Center, 15 grudnia 2009; *Sex and Tech. Results from a survey of teens and young adults*, The National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy, 2008; S. G. Boucek, *Dealing with the nightmare of 'sexting'*, www.eddigest.com, lipiec 2009, str. 10-12; J. Lopez, *Has the Internet unleashed digital drama?*, Momentum, grudzień 2011, str. 20-23 i in.

51 K. R. Taylor, „*Sexting*”: *fun or felony?*, Principal Leadership, kwiecień 2009, str. 60-63.

52 Tzw. sextbullying.

53 H. K. Hudson, *Factors affecting sexting...*, str. 2.

54 „sexii zdjętka za doładowanko do orencz” – ogłoszenie znaleziona na portalu: <http://zielonagora.olx.pl/zdjecia-mlodej-lolity-za-doladowanie-telefonu-iid-327679436> [25.03.2012].

zwykły przypadek, zostanie narażona na wiele negatywnych konsekwencji. Również z tego powodu ustawodawca zdecydował się na penalizację rozpowszechniania wizerunku osoby bez jej zgody⁵⁵.

W przypadku osób małoletnich pojawiają się jednak pewne trudności. Po pierwsze, wspomniana już wielokrotnie kwestia niewłaściwej bądź niepełnej edukacji dzieci sprawia, że angażując się w taki proceder, często nie zdają sobie sprawy ani z realnych szans pokrzywdzenia, ani potencjalnych możliwości poniesienia odpowiedzialności karnej i to zarówno po stronie sprawcy, jak i ofiary. Po drugie, również wcześniej wskazywana kwestia braku realnych możliwości całkowitego wykluczenia pokrzywdzenia w przyszłości. Po trzecie, fakt, iż powyższe przestępstwo ścigane jest na wniosek pokrzywdzonego, o czym często zapomina się w debacie publicznej⁵⁶. W sytuacji więc pokrzywdzenia małoletniego wymagane jest działanie opiekuna, najczęściej rodzica, a więc przyznania się przed nim do zachowania, które w opinii publicznej jest zazwyczaj potępiane. Ciągłe bowiem trudno-akceptowalną prawdą jest to, iż dziecko może być jednostką seksualną.

D. CYBERSTALKING

Jednym z przestępstw przeciwko wolności jest wprowadzony w 2010 roku⁵⁷ zapis o penalizacji uporczywego nękania wzbudzającego uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie naruszającego prywatność jednostki. Szczególną odmianą tego zjawiska nazywanego w literaturze przedmiotu „stalkingiem” jest *cyberstalking*, czyli prześladowanie głównie za pośrednictwem Internetu, przykładowo przez tworzenie dedykowanych stron internetowych mających na celu zastraszenie osoby prześladowanej, kreowanie wirtualnej tożsamości mającej zaskarbić sobie zaufanie ofiary, aby następnie ją wykorzystać, czy wreszcie dające ujście ekstremalnym emocjom sprawcy względem osoby poszkodowanej, zarówno jednak tym negatywnym, jak i skrajnie pozytywnym. Jest to oczywiście możliwe ze względu na wysokie poczucie anonimowości użytkowników sieci⁵⁸, która daje im złudne gwarancje braku odpowiedzialności za swoje

55 Dz. U. z roku 2009, nr 206, poz. 1589 dodaje art. 191a do kodeksu karnego

56 <http://www.nto.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20110820/REPORTAZ/236337781>; http://www.kafeteria.pl/przykawie/obiekt.php?id_t=1062; <http://www.przegląd-tygodnik.pl/pl/artukul/seksting-nastoletnia-pornografia> (10.05.2012).

57 Dz. U. z roku 2009, nr 206, poz. 1589.

58 Matusitz J. A., *Cyberterrorism: a postmodern view of networks of terror and how com-*

działania, a także pozwala na zachowania, które nigdy nie miałyby miejsca w świecie realnym.

W zależności od form aktywności *stalkera*, czyli osoby nękającej, może się ona łączyć ze zjawiskiem *sextingu*⁵⁹, może być ekstremalną odmianą *bullyingu*⁶⁰, w każdym jednak wypadku jej celem będzie poniżenie, ośmieszenie i udręczenie drugiej osoby przy pomocy specjalnie przygotowanych stron www, forów społecznościowych czy portali lub serwisów internetowych. W tych wypadkach uwidacznia się związek tego zjawiska z przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, które mogą stanowić zarówno źródło, jak i skutek zachowań o charakterze prześladowczym.

Łączenie *stalkingu* z przestępstwami seksualnymi jest wskazane szczególnie w przypadku młodych ludzi. Podstawową jednak cechą wspólną nie jest penalizacja tych zjawisk, ale właśnie zagadnienie ich potencjalnej dekryminalizacji z obowiązkiem zastosowania właściwych form korekcji zachowania poprzez działania edukacyjne i wychowawcze. Jak zostało bowiem już wielokrotnie wcześniej podkreślone, wskazanie i skazanie sprawcy nie stanowi właściwego rozwiązania z punktu widzenia społecznych korzyści, ale także funkcjonujących w środowisku młodzieżowym norm i wartości.

Dodatkowo problemem staje się realizacja założeń art. 2 kodeksu postępowania karnego⁶¹, który w punkcie trzecim stanowi o obowiązku uwzględniania prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, w tym wypadku małoletniego. I tak jak wspomniane interesy zarówno dla osób dorosłych, jak i dla dzieci będą wspólne, obejmując prawo do życia, zdrowia, ochrony życia prywatnego, to realizacja ich ochrony może być zupełnie odmienna. Podczas gdy dorosły w przypadku *cyberstalkingu* będzie wymagał jedynie zaprzestania działań, gimnazjalista czy licealista może potrzebować również intensywnego wsparcia psychologicznego w celu odzyskania wiary w siebie, poczucia własnej wartości i odbudowania zaufania do ludzi go otaczających. Prawo karne nie ma jednak możliwości udzielenia takich gwarancji.

5. ZAKOŃCZENIE

---

puter security experts and law enforcement officials fight them, ProQuest, 2006, str. 132.
59 Sprawa Jessici Logan: http://today.msnbc.msn.com/id/29546030/ns/today-parenting_and_family/t/her-teen-committed-suicide-over-sexting/ (18.04.2012); http://www.huffingtonpost.com/2009/12/07/jessica-logan-suicide-par_n_382825.html (22.05.2012).
60 Sprawa Kenneth Weishuhn: http://www.huffingtonpost.com/2012/04/17/kenneth-weishuhn-gay-iowa-teen-suicide_n_1431442.html (22.05.2012).
61 Dz. U. z roku 1997, nr 89, poz. 555.

Poruszane w tej pracy tematy dotyczące stosunku prawa karnego do aktywności seksualnej osób małoletnich nie przedstawiają całościowego i wyczerpującego opracowania tematu, a jedynie prezentują kilka ważnych i jednocześnie problematycznych kwestii, które będą wymagały wprowadzenia zmian, zarówno na gruncie teorii prawa karnego, jak i praktyki jego stosowania. Wykraczają one jednak znacznie poza granice samej ustawy karnej, podejmując często trudne tematy związane z poziomem współczesnej edukacji seksualnej, gwarancjami ochrony zdrowia seksualnego osób małoletnich czy wreszcie obowiązkiem ustalenia przejrzystych granic między władzą rodzicielską, nadzorem oświatowym i działaniami organów ścigania. Bez uwzględnienia bowiem tych elementów problematyczne staje się zapewnienie dzieciom prawidłowego rozwoju seksualnego, niezwykle utrudnione jest zagwarantowanie im ochrony ich praw i wolności, a także właściwie niemożliwe przeciwdziałanie pokrzywdzeniu.

Sugerowane zmiany w obrębie brzmienia ustawy kodeks karny, jak również naświetlenie praktycznych problemów jej stosowania w zakresie przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, których sprawcami i ofiarami są jednocześnie osoby małoletnie wydają się być istotne i kluczowe. Nie można jednak traktować ich w oderwaniu od innych dziedzin prawa, które również wymagałyby pogłębionej analizy i dostosowania do realiów XXI wieku. W tym względzie na szczególną uwagę zasługują niektóre przepisy ustawy o zawodach lekarza czy lekarza dentystry, ale także ustawy kodeks rodzinny i opiekuńczy.

W pracy nie zostały uwzględnione zapisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, choć w niektórych przypadkach to właśnie ona będzie jedyną możliwą do zastosowania w stosunku do małoletnich popełniających przestępstwo seksualne. Zakres jej stosowania i metody korygowania zachowań młodzieży powinny być jednak tematem oddzielnego opracowania.

Przestępstwa seksualne popełniane przez i wobec osób małoletnich są tematem z pogranicza prawa karnego, rodzinnego i oświatowego, z potrzebą uwzględnienia czynników środowiskowych, poziomu edukacji społeczeństwa i wpływu kultury i mediów na funkcjonujące normy, wartości, ale i przekonania jednostek. Nie można rozpatrywać ich na jednej tylko płaszczyźnie, gdyż w ten sposób spotęgowaniu ulega jedynie pokrzywdzenie. Współczesny rozwój techniki stanowi ogromne wyzwanie dla ustawodawcy, którego celem powinno być stworzenie spójnego systemu ochrony

i przeciwdziałania zachowaniom o charakterze przestępnym. Należy jednak zastanowić się, na ile ingerencja państwa w naturalne relacje między jednostkami jest zjawiskiem pozytywnym, a także skąd wzięła się tendencja do oddawania w ręce organów ścigania coraz większej ilości uprawnień z zakresu władzy rodzicielskiej. Odpowiedź na te dwa pytania powinna stanowić punkt wyjścia dla dyskusji na temat formułowania nowoczesnych i praktycznych zakazów.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA:

1. Ariès P., *Historia dzieciństwa*, Wydawnictwo Marabut, Gdańsk, 1995.
2. Boucek S. G., *Dealing with the nightmare of 'sexting'*, www.eddigest.com, lipiec 2009.
3. Christie N., *Dogodna ilość przestępstw*, Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej, Warszawa, 2004.
4. Delimata M., *Dziecko w Polsce średniowiecznej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2004.
5. DeMause L., *The history of child abuse*, The Journal of Psychohistory 25/3, 1998 .
6. DeMause L., *The history of Childhood*, New York 1974.
7. DUBY G. *Historia życia prywatnego*, tom I-V, Wydawnictwo Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
8. Eckmann A., *Dziecko w Biblii*, w: J. Jundziłł (red.), *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy – Wydawnictwo Uczelniane, Bydgoszcz, 1993.
9. Filar M., *Seksualne wykorzystywanie dzieci w świetle polskiego kodeksu karnego (na tle prawnie porównawczym)* <http://fdn.pl/nr-1-1-2002-wykorzystywanie-seksualne-dzieci>.
10. Foucault M., *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa, 2009.
11. Freud S., *Wstęp do psychoanalizy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010.
12. Guerrina B., *Mitigating Punishment for Statutory Rape*, The Univeristy of Chicago Law Review, 1998.

13. Hudson H. K., *Factors affecting sexting behaviors among selected undergraduate students*, Eastern Illinois University, 2006.
14. Izdebski Z., Niemiec T., Wąż K., *(Zbyt) młodzi rodzice*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2011.
15. Lenhart A., *Teens and Sexting*, Pew Reaserch Center, 15 grudnia 2009.
16. Lopez J., *Has the Internet unleashed digital drama?*, Momentum, Grudzień 2011.
17. Mantle C., *The roles of children in Roman religion, Greece & Rome*, t. 49, nr 1, 2002.
18. Matusitz J. A., *Cyberterrorism: a postmodern view of networks of terror and how computer security experts and law enforcement officials fight them*, ProQuest, 2006.
19. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Zakamycze, Kraków, 2006.
20. Sajkowska M., *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego* <http://fdn.pl/nr-1-1-2002-wykorzystywanie-seksualne-dzieci>.
21. *Sex and Tech. Results from a survey of teens and young adults*, The National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy, 2008.
22. Siewierski M., *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 1965.
23. Taylor K. R., „Sexting”: *fun or felony?*, Principal Leadership, kwiecień 2009.
24. Waites M., *The age of consent. Young people, Sexuality and Citizenship*, Palgrave Macmillan, 2009.
25. Warylewski J., w: A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny część szczególna Tom I Duże komentarze Becka*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa, 2010.
26. Węglarczyk G., *Seksualność uczniów w świetle programów profilaktycznych realizowanych w szkołach*, w: M. Babik (red.), *Zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009.
27. Zielona-Jenek M., Chodecka A., *Jestem dziewczynką, jestem chłopcem. Jak wspomagać rozwój seksualny dziecka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010.
28. Żołądź-Strzelczyk D., *Dziecko w dawnej Polsce*, Wydawnictwo

Poznańskie, Poznań, 2002.

AKTY PRAWNE:

1. Kodeks cywilny (Dz.U.1964, nr 16, poz. 93).
2. Kodeks karny (Dz.U.1997, nr 88, poz. 553).
3. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z roku 1997, nr 89, poz. 555).
4. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.1964, nr 9, poz. 59).
5. Kodeks wykroczeń (Dz.U.1971, nr 12, poz. 114).
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z roku 1997, nr 78, poz. 483).
7. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. z roku 1999, nr 67, poz. 756, Dz. U. z roku 2001, nr 79, poz. 845, Dz. U. z roku 2002, nr 121, poz. 1037, Dz. U. z roku 2009, nr 131, poz. 1079, Dz. U. z roku 2012, nr 0, poz. 300).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z roku 2009, nr 4, poz. 17).
9. Ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U.2002, nr 197, poz. 1661).
10. Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U.1993, nr 17, poz. 78).
11. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U.1982, nr 35, poz. 228).
12. Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U.2009, nr 52, poz. 417).
13. Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U z roku 2002, nr 21, poz. 204).
14. Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U.2008, nr 136, poz. 857).

15. Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy, ustawy - Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z roku 2009, nr 206, poz. 1589).
16. Ustawa prawo farmaceutyczne (Dz.U.2001,nr 126,poz. 1381).

STRONY INTERNETOWE:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Kay_Letourneau,
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Debra_Lafave
3. [http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/0/5216B1C81D50C565C1256D4200232626/\\$file/1671.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/0/5216B1C81D50C565C1256D4200232626/$file/1671.pdf)
4. http://policyjni.gazeta.pl/Policyjni/1,103617,10122474,Szukajace_seksualne_zabawy_gimnazjalistow___modne.html
5. <http://ponton.org.pl/pl/raport/skad-wiesz-jak-wyglada-edukacja-seksualna-w-polskich-domach-raport-z-2011-r>
6. <http://ponton.org.pl/pl/raporty>
7. http://today.msnbc.msn.com/id/29546030/ns/today-parenting_and_family/t/her-teen-committed-suicide-over-sexting/
8. http://uwaga.tvn.pl/szukaj.html?q=pedofil&sb=Szukaj&qt=0&c=uwaga_all
9. <http://www.archidiecezja.lodz.pl/prawo.html> stan na styczeń 2012 (kodeks prawa kanonicznego)
10. <http://www.fakt.pl/12-latka-urodzi-dziecko-14-latkowi-W-Polsce-,artykuly,90098,1.html>
11. <http://www.fakt.pl/13-latka-w-ciazy-Sad-nie-zamknal-tatusia-,artykuly,107147,1.html>
12. <http://www.fakt.pl/Zrobil-dziecko-14-latce-Sad-go-skazal-na-,artykuly,95746,1.html>
13. http://www.huffingtonpost.com/2009/12/07/jessica-logan-suicide-par_n_382825.html
14. http://www.huffingtonpost.com/2012/04/17/kenneth-weishuhn-gay-iowa-teen-suicide_n_1431442.html
15. http://www.kafeteria.pl/przykawie/obiekt.php?id_t=1062;
16. <http://www.przegląd-tygodnik.pl/pl/artykul/seksting-nastoletnia->

pornografia

17. <http://www.nto.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20110820/REPORTAZ/236337781>
18. <http://www.se.pl/josef-fritzl,1833/>
19. <http://wyborcza.pl/1,76842,3767928.html>
20. <http://zielonagora.olx.pl/zdjecia-mlodej-lolity-za-doladowanie-telefonu-iid-327679436>
21. www.ms.gov.pl
22. www.policja.gov.pl

FILMOGRAFIA:

1. *Galerianki*, reż. K. Rosłaniec, 2009.
2. *Nie jesteśmy puszczańskie*, reż. A. Sawidis, 2009.
3. *Świnki*, reż. R. Gliński, 2009.

